

ಚಿರಸ್ಮರಣೆ: ಒಂದು ಸಂಸ್ಕರಣೆ ಮಹಾಂತೇಶ ಜೀವಣವರ*

*ಕನ್ನಡ ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಶ್ರೀ ಬಿ.ಎಸ್.ಎಸ್ ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು, ಗದಗ.

ಸಾರಾಂಶ: (Abstract)

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುತ್ತಿದ್ದ ದೇಶದ ಅತಂತ್ರ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಬದಲಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಕುರಿತು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಕನ್ನಡದ ಮಹತ್ವದ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಕಟ್ಟಿಮನಿಯವರ ನರಗುಂದದ ಬಂಡಾಯಕ್ಕೆ ರೈತರೇ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾದರೆ ನಿರಂಜನರ ಚಿರಸ್ಮರಣೆಗೆ ಕೇರಳದ ಕಯ್ಯೂರು ಕ್ರಾಂತಿಯೇ ಮುಖ್ಯ ವಸ್ತುವಾಯಿತು. ಕಾದಂಬರಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ರೈತರ ಬೆನ್ನು ಬಾಗಿಸಿದ ಜೀತ ಪದ್ಧತಿ, ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿ ಇವುಗಳೆಂದಿಗೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಾ ದೇಶದ ಸ್ವತಂತ್ರಕ್ಕಾಗಿ ಕೇರಳದ ಕಯ್ಯೂರಿನ ಒಂದು ಕುಗ್ರಾಮ ಸ್ವತಂತ್ರದ ಕಿಡಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿದ್ದು ಮಾತ್ರ ವಿಸ್ಮಯಕಾರಿಯಾದ ಘಟನೆಯಾಗಿದೆ. ನಿರಂಜನರ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೋರಾಟದ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತದೆ. ದೇಶದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಇದೊಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ಸವದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಿದೆ.

ಮುಖ್ಯಪದಗಳು (Keywords) ನಿರಂಜನ, ಚಿರಸ್ಮರಣೆ, ಕಯ್ಯೂರು, ವೃತ್ತಿಜೀವನ, ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿಮಾನ.

ಪೀಠಿಕೆ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುತ್ತಿದ್ದ ದೇಶದ ಅತಂತ್ರ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಬದಲಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಕುರಿತು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಕನ್ನಡದ ಮಹತ್ವದ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ದೇಶದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಇದೊಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ಸವದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯಾಗಿದೆ. ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವಾಸ್ತವವೇ ಹುದುಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕಯ್ಯೂರು ವಾಸ್ತವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕದಲುವುದಿಲ್ಲ. ಕಯ್ಯೂರಿನ ಹೋರಾಟದ ಅಂತಃಸತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ಆ ಕಾಲಾವಧಿಯ ಚೇತನವನ್ನು ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆಹಿಡಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಇಲ್ಲಿ ಸೊಗಸಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ನಿರಂಜನರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಕುಳುಕುಂದದ ಶಿವರಾಯರು ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರು. ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತು, ಪ್ರಮಾಣಿಕತೆ, ಛಲ, ಸ್ನೇಹ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದು ಮೈದೊಡೆಯುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡವರು. ಕುಳುಕುಂದದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಕಾಪು ಸುಳ್ಯದಲ್ಲಿ ಓದು ಮುಗಿಸಿದ ನಿರಂಜನರು ಹೈಸ್ಕೂಲ್ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಚ್ಚೆ ಹಾಕಿದ್ದು ನಿಲೇಶ್ವರದಡೆಗೆ. ನಿಲೇಶ್ವರದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ

Please cite this article as: ಮಹಾಂತೇಶ ಜೀವಣವರ. (2023). ಚಿರಸ್ಮರಣೆ: ಒಂದು ಸಂಸ್ಕರಣೆ. ಪ್ರತಿಬಿಂಬ: ಮಲ್ಟಿಡಿಸಿಪ್ಲಿನರಿ ಕನ್ನಡ ರೀಸರ್ಚ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಐಐಎಂಆರ್‌ಡಿ, 5(1). ಪು.ಸಂ. 89-95.

ಇರುವುದೇ ಕಯ್ಯೂರು. ಕಯ್ಯೂರು ಸ್ಥೋಟಿಸಿದಾಗ ನಿರಂಜನರು ಪರೀಕ್ಷೆ ಬರೆದು ವೃತ್ತಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ರಾಷ್ಟ್ರ ಬಂಧು ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ. ಹೀಗೆ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ವೃತ್ತಿಜೀವನ ಆರಂಭಿಸಿದ ನಿರಂಜನರು ಕಥೆ, ನಾಟಕ, ಕಾದಂಬರಿಯ ಮೂಲಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂಬುದು ವಾಸ್ತವತೆ ಮತ್ತು ನೈಜ ವಿಚಾರಗಳ ಕಲೆ ಎಂದು ನಿರಂಜನರು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಈ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 'ವಿಮೋಚನೆ', 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ', 'ಮೃತ್ಯುಂಜಯ', 'ರಂಗಮ್ಮನ ವಠಾರ', 'ಬನಶಂಕರಿ', 'ಕಲ್ಯಾಣ ಸ್ವಾಮಿ', 'ಸ್ವಾಮಿ ಅಪರಂಪರಾ' ಕಾದಂಬರಿಗಳು. 'ರಕ್ತ ಸರೋವರ', 'ಕೊನೆಗಿರಾಕಿ', 'ವಾರದ ಹುಡುಗ', 'ಒಂಟಿ ನಕ್ಷತ್ರ ನಕ್ಕಿತು' ಕಥೆಗಳು. 'ಆಹ್ವಾನ', 'ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ', 'ಪಾಪಸು ಕಳ್ಳಿ' ನಾಟಕಗಳು. 'ಬುದ್ಧಿ ಭಾವ', 'ಬದುಕು', 'ಲೇಖನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ', 'ಕಾಲಕ್ಷೇಪ', 'ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ಅಂಕಣ' ಎಂಬ ಅಂಕಣ ಬರಹಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. 'ಚಿರಸ್ಮರಣೆ' ಅವರ ಮಹತ್ವದ ಕಾದಂಬರಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. 1941ರಲ್ಲಿ ಕಯ್ಯೂರನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಬರೆದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಕೇರಳದ ಕಾಸರಗೋಡು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹೊಸದುರ್ಗ ತಾಲೂಕಿನ ಕಯ್ಯೂರು ಭಾರತದ ಕುಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಈ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಕಾಸರಗೋಡಿನಿಂದ 45 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರ. 1935ರಿಂದ 1943ರವರೆಗೆ ನಡೆದ ಕಯ್ಯೂರಿನ ಕ್ರಾಂತಿಯ ವಿಷಯ ವಸ್ತು ಇದು. 1941ರಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು ಪತ್ರಿಕೆ ಸೇರಿದಾಗ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಯ್ಯೂರು ಕಲಿಗಳ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಿರಂಜನರೇ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ಕಯ್ಯೂರು ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 60 ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ತಂದಿದ್ದರು ವಿಚಾರಣೆಗಾಗಿ ನಾನು, ಪತ್ರಕರ್ತ ಎಂದು ಜೈಲರ್ ಕಣ್ಣುಮಿಟಕಿಸಿದರು. ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಖೈದಿಗಳನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದೆ. ಆ ಧೀರ್ಘ ವಿಚಾರಣೆಯ ವೇಳೆ ವರದಿಗಾರನಾಗಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಅವರ ಸಾಮೀಪ್ಯದ ಸವಿಯೂಂಡೆ. ಆ ವಿಚಾರಣೆ ಭಾರಿ ನಾಟಕ, ಅದರ ಭೀಕರತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದದ್ದು ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿ ತೀರ್ಪು ನೀಡಿದ ದಿನ. ನಾಲ್ವರಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆ, ಒಟ್ಟು ಎರಡು ವರ್ಷ ಸಂದವು, ಅಫೀಲು ಇತ್ಯಾದಿ ಮುಗಿದಾಗ ಕಯ್ಯೂರಿನ ನಾಲ್ವರು ರೈತ ಮಕ್ಕಳು ಹುತಾತ್ಮರಾದ ತುಸ ಮುನ್ನ ನಾನು ಕಯ್ಯೂರಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ.

ಜನತೆಯ ಸಮರದಲ್ಲಿ ದೇಶದ ನಾನಾ ಕಡೆ ಜೀವತೆಯಾದವರ ಜೊತೆ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಬಳಿಕ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹೋದೆ ಕಯ್ಯೂರು ದಿನಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು. ಈ ಎರಡು ಭೇಟಿಗಳ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನಾನಿದ್ದದ್ದು ರಂಗದ ಮೇಲೆ. ಅದರೊಂದಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಪಾತ್ರವೂ ಇತ್ತು ಅದು ರಂಗದ ಮೇಲಿದ್ದಾಗಲೂ ಬರಹಗಾರನಾಗಿ ತುಸು ದೂರವಿರುವುದು. ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದದ್ದನ್ನು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿ ವೀಕ್ಷಿಸಿ ಅರ್ಥೈಸುವುದು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಆಳಕ್ಕೆ ಇಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ನಾನು ನೋಡು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಕಯ್ಯೂರಿನ ಶೋಷಿತರು ಇತಿಹಾಸ ರಚಿಸಿದ್ದರು ಕಥೆಯಾಗಿದ್ದರು. ದಂತ ಕಥೆಯಾಗಿದ್ದರು." ಹೀಗೆ ನಿರಂಜನರು ಚಿರಸ್ಮರಣೆ ಕಾದಂಬರಿಯ ಪ್ರೇರಣೆ ಮತ್ತು ವಿಷಯವಸ್ತುವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಾವು ಸಮಸ್ಯೆಯಲ್ಲ ಸಾವಿನೊಳಗಿನ ಸಾವು ದೊಡ್ಡ ದುರಂತ ಇಲ್ಲಿ ಪಾರತಂತ್ರದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇಲ್ಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರದೊಳಗಿರುವ ಪಾರತಂತ್ರವು ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಕಿಚ್ಚು, ಆತ್ಮಗೌರವದ ಒಂದು ಹಣತೆ ಈ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ.

ಭಾರತದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಹೋರಾಟಗಾರರಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಾಗ ಅವರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿಗಳಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವುದನ್ನು ಜನಪರ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಷರೊಂದಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಅಸಮಾನತೆಗಳನ್ನು ಓಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲವಿತ್ತು. ಅಂತಹ ಹೋರಾಟದ ಒಂದು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವೇ ಈ ಕಯ್ಯೂರು ಕ್ರಾಂತಿ. ಕಯ್ಯೂರಿನ ರೈತ ಮಕ್ಕಳು ನಡೆಸಿದ ಹೋರಾಟದ ಕಥೆಯೇ ಚಿರಸ್ಮರಣೆ. ವರ್ಗಅಸಮಾನತೆ ವಿರುದ್ಧ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಜೊತೆಗೆ ಪಾರತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲದಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ಕಯ್ಯೂರು ಹೋರಾಟವು ದುರಂತದಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯಗೊಂಡಿದ್ದು ಮಾತ್ರ ವಿಪರ್ಯಾಸ. ಕಯ್ಯೂರು ಕ್ರಾಂತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು ಪ್ರೇರಕರು ಆ ಊರಿನ ಮಾಸ್ತರರು. ಆ ಊರಿನ ರೈತರ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅರಿವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವ ಮುಖೇನ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ಕಿಡಿ ಹೊತ್ತಿಸಿದ ಪ್ರಥಮ ಪಾತ್ರ ಈ ಮಾಸ್ತರರದ್ದು.

ಕಾದಂಬರಿ ಆರಂಭವಾಗುವುದು 'ಅಪ್ಪು ಮತ್ತು ಚಿರಕುಂಡ' ಎಂಬ ಬಾಲ್ಯವನ್ನು ದಾಟಿದ ಯೌವನಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಡುತ್ತಿರುವ ಇಬ್ಬರು ಬಾಲಕರ ಮೂಲಕ. ಅಪ್ಪು ಮತ್ತು ಚಿರಕುಂಡರು ಕಾದಂಬರಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಕಯ್ಯೂರಿನ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಹರಿಕಾರರಾಗಿ ಬಿಂಬಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅಪ್ಪು ಮತ್ತು ಚಿರಕುಂಡರು ಮಾಸ್ತರನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ಪಂಡಿತರೆಂಬ ಶಿಳುವಳಿಕೆ ಉಳ್ಳವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗುವುದರೊಂದಿಗೆ ಕಾದಂಬರಿ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಚಿರಕುಂಡ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳ ಪ್ರೀತಿಯ ಒಬ್ಬನೇ ಮಗ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಮುಂದಿನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ವಂಚಿತನಾದವನು. ಅಪ್ಪು ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳ ಹಿರಿಮೆಗ ದುಡಿತದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದ ಹೈಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಕಾಲಿಡದವನು.

ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಮಾಸ್ತಾರರೊಡನೆ ಪಂಡಿತರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಮಾನತೆ, ಸಮಾಜವಾದ ಎಂಬ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆಗೊಂಡು ತಮ್ಮೂರಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ರೈತರನ್ನು ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಣಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ಮಾಸ್ತರರು ಎಲ್ಲದರ ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿ ಬಾಲಕರಿಗೆ, ರೈತರಿಗೆ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸಿ ಕಯ್ಯೂರಿನ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ರೈತಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಪ್ರೇರಣೆ ಕೊಟ್ಟವರು ಮಾಸ್ತರರು. ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಮಣ್ಣಿನ ಅಭಿಮಾನ ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿಮಾನದ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿದವರು ಮಾಸ್ತರರು. ಈ ಮಣ್ಣು ಯಾರದು? ನಮ್ಮದು. ಹೊಲ ಯಾರದು? ನಮ್ಮದು. ಈ ದೇಶ ಯಾರದು? ನಮ್ಮದು. ಉಳುವವನೇ ಭೂ ಒಡೆಯ ಎಂದು ಹುಡುಗರೆ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಕುಣಿದು ಕುಪ್ಪಳಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. "ಮನುಷ್ಯ, ಸಮಾಜ, ಭೂಮಿ, ರೈತ, ಒಡೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಇವುಗಳ ಸಂಬಂಧ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಿನ ರೈತರಿಗೆ ಅರಿವು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಬಾಲಬುಡುಕರ ವಿರುದ್ಧದ ತೀವ್ರ ಸ್ವರೂಪದ ಚಳುವಳಿಗೆ ಕಾರಣರಾಗುತ್ತಾರೆ" (ಕೆ. ರಂ. ನಾಗರಾಜ್: ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ).

ಕಯ್ಯೂರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಜಮೀನ್ದಾರರು ಇರುತ್ತಾರೆ ಒಬ್ಬನು ನಂಬೂದರಿ. ಮಹಾಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಡಿವಂತಿಕೆ ಉಳ್ಳವನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ನಂಬಿಯಾರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದರೂ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಆಸೆಯಿಂದ ಹೊಲೆಯನ ಮೇಲಾದರೂ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಗುದ್ದಿ ಜಮೀನನ್ನು ಕಬಳಿಸುವವನು. ಸಾಲದ ನೆಪದಲ್ಲಿ ರೈತರ

ಭೂಮಿಯನ್ನು ಲಪಟಾಯಿಸುವ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಕ್ರೌರ್ಯ ಒಂದು ಕಡೆಗಾದರೆ, ಅಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅನಕ್ಷರತೆಯಿಂದ ಸ್ವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನರಳುವ ರೈತರು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಇದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಅಸಹಾಯಕ ರೈತರನ್ನು ಒಂದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾದ ಬದುಕಿನ ನೆಲೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತರರು, ಪಂಡಿತರು, ಚಿರಕುಂಡ ಅಪ್ಪು, ಪೊಡವರ ಕುಂಞಂಬು ಅಬೂಬಕರ್ ಮುಂತಾದವರು ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಸಂಜೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯ ಆವರಣದಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಓದುವುದರ ಮೂಲಕ ರೈತಸಂಘದ ಚಲನಶೀಲ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಸ್ತರರು ಮಾಡಲು ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದು ಜಮೀನ್ದಾರರ ಕೆಂಗಣಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯ ಬದಲಾಗಿ ಕೋರನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಓದುವ ಕಾರ್ಯ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಮಧ್ಯೆ ಪಂಡಿತರು ಆ ಊರಿಗೆ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ರೈತರಿಗೂ ಸಹ ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಠ ಹೇಳಿ ಕೊಡುವ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಊರಿನ ಇಬ್ಬರು ಜಮೀನ್ದಾರರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆ ಆರಂಭಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದು ಕಯ್ಯೂರಿನ ರೈತಸಂಘ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಲು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನವನ್ನು, ಲೋಕಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುವ ಮಾಸ್ತರರ ನವೀನ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಆ ಶಾಲೆ ಪ್ರಯೋಗ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಆರಂಭವಾದ ರೈತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ತಳಿಪರೆಂಬ ರೈತ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ, ಕಯ್ಯೂರಿನ ರೈತರು ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವವರಿಗೆ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ನಂತರ ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಒಂದು ರೈತಸಂಘ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುವಲ್ಲಿ ಆ ರಾತ್ರಿ ಶಾಲೆಯ ಮತ್ತು ಮಾಸ್ತರರ ಪರಿಶ್ರಮ ಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು. “ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಾಸ್ತರರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪಾತ್ರ, ಮಾಸ್ತರಿಕೆಯ ಮುಖವಾಡ ಹಾಕಿದ ಈ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯ ಸೌಜನ್ಯಶೀಲತೆ, ಕಷ್ಟ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ, ಓದುಗರಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನ ಅನುಕಂಪಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ.” (ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ: ಕಮಲಾಭಿನಂದನ) ಎಂಬ ಮಾತು ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರರಷ್ಟು ಸತ್ಯ. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತರರ ಪಾತ್ರವೇ ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು. ಅವರು ಸೌಜನ್ಯಶೀಲ ಮತ್ತು ವಿಚಕ್ಷಣೆ ಉಳ್ಳವರು, ತಾಳ್ಮೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಗುರಿಯತ್ತ ಸಾಗಿಸಿದವರು.

ರೈತ ಸಮುದಾಯ ಭೂ ಮಾಲೀಕರ ದೌರ್ಜನ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವುದನ್ನು ತಡೆಯಲು ಅಪ್ಪು ಚಿರಕುಂಡ ಅಬೂಬಕರ್ ಪೊಡವರ ಕುಂಞಂಬುರಂಥವರನ್ನು ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿದವರು. “ತೀಕ್ಷ್ಣದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ಎದುರಿಗೂ ಚಿತ್ತಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದ ನಿಖರತೆ ಮೃದುತ್ವ ಇವೆರಡರ ಸಮಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಮೇಲೆ ಮಾಡುವ ಪರಿಣಾಮ ಅತ್ಯಂತ ಜೀವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ.” (ಕೆ. ರಂ. ನಾಗರಾಜ್: ನಿರಂಜನ ಅಭಿನಂದನ) ಜಮೀನ್ದಾರರೊಂದಿಗೆ ಅಂತಹ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ಸಲೀಸಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖರಾದವರು. ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ಕಯ್ಯೂರಿನಲ್ಲಿ ರೈತರ ಸಂಘ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುವುದು ಎಂಬ ವಿಚಾರ ತಿಳಿದಾಗ ಜಮೀನ್ದಾರ ನಂಬಿಯಾರ ಕೆಂಡಮಂಡಲವಾಗಿ ಮಾಸ್ತರರನ್ನು ಊರು ಬಿಡಿಸುವ ಹುನ್ನಾರ ಮಾಡಿದನು. ಮತ್ತೆ ಈ ಕಡೆ ಅಪ್ಪು ಸಂಘವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು ಯಾವಾಗ ಎಂದು ಮಾಸ್ತರನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ “ಕಬ್ಬಿಣ ಕಾದಾಗ ಅಲ್ಪಾ ಹೊಡಿಬೇಕು” ಎಂದು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ತಳಿಪರಂಬ ಜಾತ್ರೆಯ ನೆಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಮಲಬಾರಿನ ರೈತ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಹೋದ ರೈತರು ಮರಳಿ ಬಂದು ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಕಯ್ಯೂರಿನ ರೈತರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಕೆಂಪುಬಾವುಟ ಹಾರಾಡಿತು. ಸಂಘದ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಕಚೇರಿಯಾದ ಅಪ್ಪುವಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಾವುಟವು ನೆಲೆ ನಿಂತಿತು. ಸಂಘದ ಕಟ್ಟಡ ಕಟ್ಟಲು ಪೊಡವರ ಕುಂಞಂಬು ತನ್ನ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಜಾಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಇವರನ್ನು ಹದ್ದುಬಸ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಡಲು ನಂಬಿಯಾರನು ಪೊಲೀಸರನ್ನು ಕರೆಸಿ, ಬೆದರಿಸುವ ತಂತ್ರ ಹೂಡಿದರೂ ಅಪ್ಪು ಮತ್ತು ಚಿರಕುಂಡರು ಅದಕ್ಕೆ ಬಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾಸ್ತರರು ತಾನು ಊರು ಬಿಟ್ಟರು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸಂಘ ಉಳಿಯುವುದು ಬೆಳೆಯುವುದು ಎಂದು ಕಣ್ಣನ್ನು ಮಂಜಾಗಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಭಾರವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾಸ್ತರರನ್ನು ಕಯ್ಯೂರಿಂದ ಬಿಳ್ಳೊಟ್ಟರು. ಅಷ್ಟೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ಮಾಸ್ತರರು ನೆಟ್ಟಿದ್ದ ಸಸಿ ಮರವಾಗುತ್ತಲಿತ್ತು.

ದಿನ ಕಳೆದಂತೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ನೆಲೆಯೂರತೊಡಗಿತು. ನಾನಿಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದೀನಿ ಎಂದು ಕೂಗಿ ಹೇಳುತ್ತಲಿತ್ತು. ಅಂತಹ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಆ ತಾಲೂಕಿನ ರೈತ ಸಮ್ಮೇಳನ ಕಯ್ಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಜರುಗಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಕೈಯೂರಿನ ರೈತರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದು ಅವರಿಗೆ ದೊರೆತ ದೊಡ್ಡ ಗೌರವವಾಗಿದೆ. ಸಿದ್ಧತೆ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಅನೇಕ ರೈತ ಮುಖಂಡರು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಕಯ್ಯೂರಿಗೆ ಬಂದು ಹೋದರು. ಹಳ್ಳಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಯಿತು. ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವಾರ ಸಮ್ಮೇಳನ ಇರುವಾಗ ಅಬೂಬಕರ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರ ಪಡೆ ದಿನವೂ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಪೆರೇಡ್ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅದೇ ವಾರ ಹೊಸದುರ್ಗದಿಂದ ಸುಬ್ಬಯ್ಯನೆಂಬ ಪೊಲೀಸ್ ನಂಬಿಯಾರರ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಬಿಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಎಂದಿನಂತೆ ಅರುಣೋದಯದಲ್ಲಿ ಅಬೂಬಕರ್ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿನ ಹಾಡಿನ ಮೂಲಕ ಪೆರೇಡ್ ಜರುಗುತ್ತಿತ್ತು. “ಇಂಕ್ವಿಲಾಬ್ ಜಿಂದಾಬಾದ್” ಎಂಬ ಘೋಷ ನೀರವತೆಯನ್ನು ಸೀಳಿಕೊಂಡು

ಕಾಡಿನ ನಡುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮಾರ್ಥನಿಗೊಂಡಿತು. ನಂಬಿಯಾರರ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸುಬ್ಬಯ್ಯನಿಗೂ ಧ್ವನಿ ಕೇಳಿ ಪೆರೇಡನ್ನು ತಡೆಯಲು ಮುಂದಾದನು. ಆಗ ಪೊಲೀಸ್ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರ ಎಂದು ಕೂಗಿದರು. ಪೊಲೀಸನ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟುವಿಕೆಗೆ ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ಅಬೂಬಕರ್ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರು. ಪೊಲೀಸನು ಅಬೂಬಕರನಿಗೆ ಹೊಡೆದು ಕುಟ್ಟಿ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಒದ್ದನು. ಇದರಿಂದ ಕೆರಳಿದ ರೈತರು ಸುಬ್ಬಯ್ಯನನ್ನು ಓಡಿಸಿದರು ಹೊಡೆದರು. ಓಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವನನ್ನು ಸ್ವಯಂಸೇವಕರು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿದರು ನದಿಯ ದಂಡಗುಂಟಾ ಸಾಗಿ ನದಿಗೆ ಹಾರಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನದಿಗೆ ಹಾರಿದನು. ಈಜುತ್ತಾ ಕೈ ಸೋತಿತೋ, ಮೊಸಳೆ ನುಂಗಿತೋ, ಸುಳಿಗೆ ಸಿಲುಕಿದನೋ, ಸುಬ್ಬಯ್ಯನು ಮುಳುಗಿದ ಅಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಸತ್ತು ಹೋದನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಸಾಕ್ಷ್ಯವು ಇರಲಿಲ್ಲ. ತೇಜಸ್ವಿನಿ ಎಂದಿನಂತೆ ಹರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಘಟನೆ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರಲ್ಲಿ ಗಾಬರಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಸುಬ್ಬಯ್ಯ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಸತ್ತ ಬಳಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಆಯಾಮ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ಕಾದಂಬರಿಯ ಅಥವಾ ಘಟನೆಯ ಬಹುಮುಖ್ಯ ತಿರುವು. ಈ ಘಟನೆ ನಂಬಿಯಾರನ ನಾಭಿಯಲ್ಲಿ ನಡುವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು.

ಊರು ಬಿಟ್ಟು ಪಲಾಯನ ಮಾಡಲು ಯೋಚನೆ ಗೈದ ಕಯ್ಯೂರಿನ ರೈತರು ಸಶಸ್ತ್ರ ಬಂಡಾಯವೆದ್ದು ಪೊಲೀಸನನ್ನು ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ತಂತಿ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಮದರಾಸ್

ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೂ, ಮಂಗಳೂರಿನ ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ತಿಳಿಸುವ ಏರ್ಪಾಟನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಈ ಘಟನೆಯಾದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಬಳಿಕ ರೈತಸಂಘದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಪ್ರಕಟಣೆಯೊಂದನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿ ಪೊಲೀಸನ ಸಾವಿಗೆ ನಾವು ಕಾರಣರಲ್ಲ ಇದಂತೂ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಘಟನೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಇದಕ್ಕೆ ರೈತಸಂಘ ಕಾರಣವಲ್ಲವೆಂದು ಸಾರಿದರು. ನಾಳೆಯೂ ಸಹ ಪೆರೇಡ್ ಇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸುಮ್ಮನಾಗದೆ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯು ಸಭೆ ಸೇರಿ ಕೆಲವರು ಭೋಗತರಾಗಬೇಕು ಕೆಲವರು ಊರಲ್ಲೇ ಉಳಿದು ರೈತರಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿದರು. ಅಪ್ಪು, ಅಬೂಬಕರ್ ಮತ್ತು ಸಾಹಸಿಗಳಾದ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರಿಬ್ಬರೂ ಭೂಗತರಾಗುವುದೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿ ಅಂದೇ ಅಡವಿಯನ್ನು ಸೇರಿದರು.

ಚಿರಕುಂಡ ಮೊದಲಾದವರು ಮೊದಲೇ ಊಹಿಸಿದಂತೆ ಪೊಲೀಸರು ಕಯ್ಯೂರನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಮುಂದೆ ಕಯ್ಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಘಟನೆಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಚಿರಕುಂಡ, ಚಿರಕುಂಡನ ತಂದೆ, ಪೊಡವರ ಕುಂಞಂಬು, ಕೋರ, ಹಾಗೂ ಕಣ್ಣ ಮೊದಲಾದವರ ಬಂಧನವಾಗುತ್ತದೆ. ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಮುಖಂಡರು ಮಾತ್ರ ಬೇರೆ ಯಾರಿಗೂ ನಾವು ತೊಂದರೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಪೊಲೀಸರು. ನಂಬಿಯಾರರ ಮೂಲಕ ಮುಖಂಡರ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲರೂ ದಸ್ತಗಿರಿಯಾದರು. ಪೊಲೀಸನೊಬ್ಬ ಸಂಘದ ಕಚೇರಿಯ ಮೇಲಿರುವ ಸ್ತಂಭವನ್ನು ಮುರಿದು ಹಾಕಿದ. ಖೈದಿಗಳನ್ನು ಹೊಸದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುವಂತೆ ಅಧಿಕಾರಿ ಹೇಳಿದ. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಅತ್ಯಾಚಾರ ಗುಡಿಸಲುಗಳಿಗೆ ಬೆಂಕಿ, ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಮಾಸ್ತರರ, ದಾಂಡಿಗ, ಪ್ರಭು ಮುಂತಾದವರ ಬಂಧನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮುಂದೆ ಯಾವುದೇ ದಾರಿಕಾಣದೆ ಅಪ್ಪು ಮತ್ತು ಅಬೂಬಕರ್ ಶರಣಾಗತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಪೊಲೀಸರ ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳ ಜೊತೆ ಖೈದಿಗಳ ವಿಚಾರಣೆಯ ನಾಟಕ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಹಲವು ದಿನಗಳ ನಂತರ ವಿಚಾರಣೆ ಆರಂಭವಾಗಿ ನಂತರ ಸ್ಟೇಷನ್‌ನಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಕಯ್ಯೂರು ಘಟನೆ ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಸುದ್ದಿಯಾಗಿ ಕಯ್ಯೂರುಕಲಿಗಳ ಹಿತರಕ್ಷಣಾ ಸಮಿತಿಯು ಸಹ ಒಂದುಗೂಡುತ್ತದೆ. ಆ ಮೂಲಕ ರಾಜಾರಾಮನ್ ಎಂಬ ವಕೀಲರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನಂತರ ಸ್ಟೇಷನ್ ನಲ್ಲಿ ಪಿಳ್ಳೆ ಎಂಬ ವಕೀಲರು ಸಹ ಕಯ್ಯೂರಿನವರ ಪರವಾಗಿ ವಾದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಯಾರ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಸಹ ಸಫಲವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ವಿಚಾರಣೆ ಎಂಬ ಒಂದು ನಾಟಕವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಕೀಲರಾದ ಒಳ್ಳೆ ಮತ್ತು ರಾಜಾರಾಮ್ ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಸಫಲವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಶಿಕ್ಷೆಯ ಪಟ್ಟಿ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ;

“ರಾಜದ್ರೋಹದ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಸ್ತರು, ಅಪ್ಪು, ಚಿರುಕಂಡ, ಕಣ್ಣ ಅಬೂಬಕರ, ಕುಂಞಂಬು ಮತ್ತಿತರ ಇಪ್ಪತ್ತು ಜನರಿಗೆ ಐದೈದು ವರ್ಷಗಳ ಕಠಿಣ ಕಾರಗೃಹವಾಸ, ಕೃಷ್ಣನ್ ನಾಯರ್, ಮತ್ತಿತರ ಹದಿನೆಂಟು ಜನರಿಗೆ ಎರಡೆರಡು ವರ್ಷದ ಕಠಿಣ ಸಜೆ, ಪ್ರಭು, ಕೃಷ್ಣನ್ ನಾಯರ್, ಧಾಂಡಿಗ, ಚಂದು, ಅಪ್ಪುವಿನ ತಂದೆ, ಚಿರುಕಂಡನ ತಂದೆ, ಮತ್ತಿತರರಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆ. ಪೊಲೀಸನನ್ನು ಕೊಲೆಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಅಪ್ಪು ಚಿರುಕಂಡ, ಕುಂಞಂಬು, ಅಬೂಬಕರ್ ಮತ್ತು ಕುಟ್ಟಿಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಮರಣ ದಂಡನೆ, ಕೊನೆಯವನು ಅಪ್ರಾಯಸ್ತನಾದುದರಿಂದ ಮರಣದಂಡನೆಯ ಬದಲು ಕೈದಿಗಳ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗೆ ಆತನ

ರವಾನೆ” (ಚಿರಸ್ಮರಣೆ: ಪು.265). ಹೀಗೆ ಕಯ್ಯೂರಿನ ಕಲಿಗಳ ಹೋರಾಟದ ದುರಂತ ಅಂತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಪ್ಪು ಚಿರುಕಂಡ, ಕುಂಞಂಬು, ಅಬೂಬಕರ್‌ರವರಿಗೆ ಮಾರ್ಚ್ 29-1943 ರಂದು ಮರಣ ದಂಡನೆ ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದಲೇ ನೇಣಿನ ಹಾರವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ.

‘ಚಿರಸ್ಮರಣೆ’ ಕಾದಂಬರಿ ಬಂಡವಾಳಶಾಹಿ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಶಾಹಿತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ರೈತ ಸಂಘಟನೆಯನ್ನು ದಮನಗೊಳಿಸಿದ ಕಥೆಯಾಗಿದೆ. ಕಯ್ಯೂರಿನ ರೈತರು ತಮ್ಮ ಧೈಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುವ ಕ್ರಮ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮೊದಲಲ್ಲಿದೆ. ಮಾಸ್ತರರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಯುವಕರ ಸಾಂಘಿಕ ಉತ್ಸಾಹ ಚಿಮ್ಮುತ್ತದೆ. ಶಾಲೆಯ ಮಾಸ್ತರು ಪಾಠ ಹೇಳುವಾಗ ಸ್ಥಳೀಯ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನೇ ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಡವ-ಶ್ರೀಮಂತರೆಂಬ ವರ್ಗಭೇದ, ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳ ಶೋಷಣೆ, ಕ್ರಾಂತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಪ್ರಜ್ಞೆ ಬಿತ್ತಿದರು. ಆದರೆ, ನಂಬಿಯಾರರಂಥ ಜಮೀನ್ದಾರರು ಅಕ್ಷರಸ್ಥ ಮಾಸ್ತರರನ್ನು, ಶ್ರಮಿಕರಾದ ರೈತರನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಕ್ರಮವೂ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ಅಬೂಬಕರ್ ಮತ್ತು ಸುಬ್ಬಯ್ಯನ ನಡುವೆ ಸಂಭವಿಸುವ ಕಲಹದ ಪರಿಣಾಮದಿಂದಾಗಿ ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ತಿರುವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಆಡಳಿತಶಾಹಿ ಮತ್ತು ಜಮೀನ್ದಾರಿಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಶಾಮೀಲಿಗೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಗಳ ಬಂಧನವಾಗಿ ಅವರು ಗಲ್ಲಿಗೇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ವಸ್ತು-ಸಂವಿಧಾನ, ಸನ್ನಿವೇಶ ನಿರ್ಮಾಣ, ಪಾತ್ರ ಸಂಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರ ಶಿಸ್ತು ಕಾಣಬರುವುದಾದರೂ, ಹಲವಾರು ಕಡೆ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಭಾವುಕ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದಂತಿದೆ. ಪಾತ್ರ ಸಂಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಂಜನರು ತೋರುವ ಕಾಳಜಿ ಅನನ್ಯವಾದುದಾಗಿದೆ; ಅವು ತುಂಬಾ ಸಹಜ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ‘ಚಿರಸ್ಮರಣೆ’ ಕನ್ನಡದ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಕಾದಂಬರಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ನಿರಂಜನರೇ ಹೇಳುವಂತೆ “ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಾಡಿರುವುದು, ಕಳ್ಳೂರಿನ ಹೋರಾಟದ ಅಂತಃಸತ್ವವನ್ನು, ಆ ಕಾಲಾವಧಿಯ ಚೇತನವನ್ನು, ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೆರೆ ಹಿಡಿಯುವ ಯತ್ನ ‘ಚಿರಸ್ಮರಣೆ’ಯ ಅನೇಕ ಪಾತ್ರಗಳು ನಿಜಜೀವನದಿಂದಲೇ ಕಾದಂಬರಿಯ ಪುಟಗಳಿಗೆ ನಡೆದುಬಂದಿವೆ. (ಪು.13).

‘ಚಿರಸ್ಮರಣೆ’ ನಿರಂಜನರು ಪಕ್ಕದೊಂದಿಗೆ ನೇರ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಾರ ಕಂಡ ಸಂಗತಿಗಳು, ಪರಿಚಯ ಪಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳ ನೆನಪುಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ತೋರಿದ ಜೀವಂತ ಸ್ಪಂದನ ಇವುಗಳಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆ ಸಮಾಜ ವಿಕಾಸ, ವರ್ಗಸಂಘರ್ಷ, ಶ್ರಮಜೀವಿಗಳ ಸಂಘಟನೆ, ದೇಶೀಯ-ವಿದೇಶೀಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ, ಬಂಡವಾಳ ಶಾಹಿಗಳ ಶಾಮೀಲು, ಸಮಾಜವಾದಿ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಮೂಲಕ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಪರಿಹಾರದ ಸೂಚನೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಕ್ಸವಾದಿ ಚಿಂತನೆಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಬಹುದು.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ನಿರಂಜನ. (2013). ಚಿರಸ್ಮರಣೆ. ಡಿ.ವಿ.ಕೆ ಮೂರ್ತಿ.
- ಭಂಡಾರಿ. ಆರ್.ವಿ. (2008). ನಿರಂಜನರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ. ಬೆಂಗಳೂರು.